

УДК 37:7(092)(477)''19/20''
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/28.208688>

Анатолій МАРТИНЮК,
orcid.org/0000-0003-2553-8598
кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) *mart_ak@ukr.net*

СТАНОВЛЕННЯ ХУДОЖНЬОГО СВІТОГЛЯДУ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ АКАДЕМІКА А. Т. АВДІЄВСЬКОГО

У статті розглянуто становлення художнього світогляду та педагогічних поглядів хорового диригента, розкривається творчий феномен та багатогранна діяльність – визначного музичного діяча, одного з фундаторів сучасної музичної культури й педагогіки незалежної України, диригента, академіка Анатолія Авдієвського. Аналізується роль світоглядного навантаження музичного мистецтва в історично-культурному контексті розвитку хорового жанру епохи.

Виявлено, що процесу становлення художнього світогляду та педагогічних поглядів українського митця передують кілька факторів. Проведено аналіз теоретичних праць вітчизняних диригентів, музикознавців, педагогів, науковців, який свідчить, що в контексті дослідження є значущість особистісно-духовного начала у виконавській діяльності видатного Майстра для сьогоденних обривів і глибин взаємопроникнення української і світової музично-пісенної культури.

Окреслюються основні педагогічні етапи роботи, які використовував педагог-хормейстер А. Авдієвський у навчальному процесі із предмету «Диригування» у становленні педагогічних поглядів. Визначено, що видатний хоровий диригент володів особливим диригентським жестом, який забезпечував якість вивчення хорового твору, розвивав музичний смак, інтерес до вивченого, кругозір, а найголовніше – виховував почуття прекрасного, робив усебічно розвинутими майбутніх фахівців нашого суспільства.

Доведено, що диригентсько-хорова підготовка вчителів музики у класі хорового диригування А. Авдієвського не втратила своєї актуальності й на сучасному етапі розвитку музично-педагогічної освіти у зв'язку з тим, що: по-перше, спрямовувалась на формування в майбутнього фахівця високого рівня професійної майстерності, зростання його особистості та її духовної культури, по-друге, складалась із найкращих високохудожніх зразків хорового мистецтва різних часів і жанрів.

Ключові слова: художній світогляд, хорове мистецтво, диригент, педагогічні погляди, А. Авдієвський.

Anatolii MARTYNIUK,
orcid.org/0000-0003-2553-8598
Candidate in Art History,
Associate Professor at the Department of Artistic Disciplines and Teaching Methods
of Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) *mart_ak@ukr.net*

ACADEMIC A. AVDIIEVSKYI'S FORMATION OF THE ARTISTIC OUTLOOK AND PEDAGOGICAL VIEWS

The article deals with the formation of artistic outlook and pedagogical views of the choral conductor, it is revealed the creative phenomenon and multifaceted activity of the prominent musician, one of the founders of modern music culture and pedagogy of independent Ukraine, conductor, academician Anatolii Avdiievskiy. The role of ideological load of musical art in the historical and cultural context of the choral genre development of the era is analyzed.

It is revealed that the process of forming artistic outlook and pedagogical views of the Ukrainian artist is predicted by a number of factors. It is carried out the analysis of the theoretical researches of Ukrainian conductors, musicologists, pedagogs, scientists, which shows that in the context of the study there is a significance of the personal-spiritual beginning in the performance of the outstanding Master for the present horizons and depths of the interpenetration of Ukrainian and world music and song culture.

The main pedagogical stages of the work, which was used by the teacher-choirmaster A. Avdiievskiy in the educational process on the subject «Conducting» in the formation of pedagogical views. It was determined that the outstanding choral conductor possessed a special conductor gesture, which provided quality of studying the choral work performed, developed musical taste, interest in the studied, outlook, and most importantly – fostered a sense of beautiful, made our future specialists fully developed.

It is proved that conductor-choral music teachers training in the class of A. Avdiievskiy's choral conducting has not lost its relevance at the present stage of musical and pedagogical education development due to the fact that: firstly, it was directed to formation of a future specialist of professional skills high level, his personality growth and his spiritual culture, secondly, it was consisted of the best highly artistic examples of choral art of different times and genres.

Key words: artistic outlook, choral art, conductor, pedagogical views, A. Avdiievskiy.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України вища освіта має забезпечити фундаментальну наукову, загальнокультурну і практичну підготовку фахівців. Вона покликана сприяти формуванню інтелектуального потенціалу нації, духовного розвитку особистості як найвищої цінності нашого суспільства. Сучасне хорове мистецтво, яке є високохудожньою традицією культури українського народу, відзначається особливою диференційованістю й, відповідно, значною різноспрямованістю естетичних засад, різними векторами репертуарної політики, самою манерою виконавства й тими цілями, яких прагне досягнути диригент – керівник хору. За результатами наших спостережень за процесом хорового напрямку, можна стверджувати, що українська традиція хорового співу все ще залишається дієвою. Тому вивчення творчого доробку та педагогічного досвіду відомих музичних діячів України є актуальним для розбудови сучасних концепцій у галузі музичної освіти.

Аналіз досліджень. Художня та музично-виконавська естетика диригента отримали всебічне висвітлення в низці наукових праць таких відомих педагогів, музикантів, диригентів, мистецтвознавців як М. Головащенко, С. Горбенко, М. Гордійчук, Л. Єфремова, А.Козир, В. Корнійчук, Л.Кияновської, А. Лашенко, С. Лісецького, В. Рожка, Є.Савчук, Г. Степанченко, А. Терещенко та інших. Незважаючи на досить широкий спектр наукових праць у галузі мистецької діяльності відомого українського хорового диригента, митця, академіка Анатолія Авдієвського, питання художнього світогляду та його педагогічних поглядів залишаються актуальними.

Мета статті – висвітлити художній світогляд та педагогічні погляди видатного українського митця, академіка А. Т. Авдієвського.

Виклад основного матеріалу. Підкреслимо, що становлення художнього світогляду мають етапи розвитку, насичені творчими пошуками й вагомими здобутками.

За твердженням науковця С. Горбенко, «художній світогляд Анатолія Авдієвського значною мірою сприяв розширенню репертуарних обріїв та збагаченню системи музично-виражальних засобів, що зі свого боку зумовили еволюцію виконавського стилю Українського народного хору імені Григорія Верьовки» (Горбенко, 2009: 60–61).

Професор М.Гордійчук наголошує на тому, що «в мистецтві А. Авдієвського поєднуються пошукання до кращих художніх традицій із динамічним новаторством, надзвичайний природний дар щодо усвідомлення образності та індивідуаль-

ної сутності певного творчого зразка, які завжди стають джерелом неповторних виконавських інтерпретацій. Адже ці та інші риси різнобічного художнього обдарування Анатолія Авдієвського оправлені в яскраві та правдиві грані високої духовної культури визначного диригента». (Корнійчук, 2012). Видатний український диригент Є. Савчук висловлює думку про те, що Анатолій Авдієвський – неординарна особистість, наділена не тільки великим диригентським талантом, а й надзвичайним умінням здійснювати на найвищому рівні творчий процес у такому складному й важливому в національній музичній культурі художньому колективі, яким є Український народний хор імені Григорія Верьовки як мистецька організація, що охоплює дуже багато відмінних складників: хоровий, сольний, ансамблевий спів; народна хореографія, народна інструментальна музика, народний костюм, орнамент (Корнійчук, 2012).

Загальновідомо, що диригування являє собою творчий процес передавання виконавських вольових намірів диригента хоровому колективі. Мистецтво диригування – одне з найскладніших видів музичного виконавства, оскільки велика кількість виконавців повинна підпорядкувати індивідуальне розуміння твору спільній ідеї, реалізації виконавцем стає диригент. Оволодіння технікою диригування, тобто умінням виразити через жест зміст, характер музики, обов'язково повинно спиратись на міцні знання та вміння. Виховати в майбутніх фахівців справжній інтерес до хорового мистецтва й гарний художній смак, навчити системі диригентських рухів, необхідних для передачі хору своїх художніх задумів у потрактуванні творів, розвинути в них індивідуальні дані, які дадуть їм змогу під час самостійної роботи над хоровою партитурою глибше розкрити ідейно-художню концепцію (Мартинюк, 2000: 106–112).

Дуже важливим первинним фактором у процесі становлення художнього світогляду та педагогічних поглядів Анатолія Авдієвського виявляється ґрунтовна музична освіта, отримана ним на диригентсько-хоровому факультеті Одеської державної консерваторії імені А. В. Нежданової, про яку маестро постійно наголошував: «Саме Пігров прищепив мені любов до хорового мистецтва, завдяки чому я обрав спеціальність хорового диригента, керівника хорових колективів» (Авдієвський, 1992: 24–25).

Другим, не менш важливим, фактором досліджуваного феномену є творча співпраця з Українським народним хором імені Григорія Верьовки, де Авдієвський стає головним диригентом і худож-

нім керівником. Багатолітня подвижницька праця А. Авдієвського з Українським народним хором має своїм підґрунтям кращі музично-виконавські традиції, сформовані засновниками колективу Григорієм Верьовкою та Елеонорою Скрипчинською. Видатний Маестро згадував про те, що він завжди уважно прислухався до порад Е. Скрипчинської щодо поширення творчого репертуару колективу, збагачення його темброво-динамічної палітри та вдосконалення виконавської культури (Корнійчук, 2012). Ці ідеї стали кредо А. Авдієвського, в якому знайшли відбиток його великий диригентський талант, художній світогляд і вроджений великий дар до глибинного осмислення художньої образності та стилістики музичних творів.

Третім фактором становлення художнього світогляду та педагогічних поглядів Анатолія Авдієвського є очолювання протягом багатьох років кафедри методики музичного виховання, співів та хорового диригування на мистецькому факультеті Національного державного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, де він проводить організаційну, навчальну, творчо-виконавську та наукову роботу. Під науковим керівництвом митця створено програму з музики, в основу якої покладено методологічну, культурологічну та соціологічну концепції, які ґрунтуються на таких висхідних засадах: українська музична культура відзначається самобутніми національними особливостями й одночасно є складником європейської культури (Авдієвський, Горбенко, 2012).

Зміст професійної підготовки студентів мистецького факультету Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова визначається специфікою практичної діяльності майбутнього фахівця, яка полягає в поєднанні музично-теоретичної, вокально-хорової та інструментально-виконавської роботи. Усі ці види фахової діяльності органічно поєднуються з комплексом музично-педагогічних знань, умінь і навичок. Тому основним завданням викладачів мистецького факультету Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова є розвивати художньо-творче мислення студентів, їх пізнавальну активність, музичні здібності та творчі можливості, формувати духовну культуру особистості в тісному зв'язку з культурою її народу та його традицій, які склались історично, виховувати в майбутніх фахівців любов до вибраної професії, справжній інтерес до хорового мистецтва. Це стосується професійної підготовки майбутнього педагога – хормейстера вищого навчального закладу, який повинен бути високопрофесійним фахівцем диригентсько-хор-

мейстерської справи, ерудованою, всебічно розвиненою особистістю. У цьому контексті Анатолій Авдієвський визначав принципово новий підхід до вищої диригентсько-хорової підготовки майбутніх фахівців – це поглиблення етнокультурного аспекту музичної україністики, а диригентсько-хорову підготовку треба здійснювати в річищі національної музичної культури (Авдієвський, 1994). Хорове мислення А. Авдієвського йде з генетичних глибин народної традиції, з особистих переживань людини, із професіоналізму отриманої школи. Йому притаманна відданість романтичним ідеалам, до того ж він переконливо доводить своєю творчістю їх життєдіяльність і неперевершену духовну цінність (Горбенко, 2009: 60–61).

Педагогічну діяльність А. Авдієвського у класі диригування вирізняє передусім прагнення досягти високого художнього рівня виконання хорових творів студентами. Він неодноразово висловлював думку про те, що важливою умовою виконавської інтерпретації музичних творів є досконале вивчення студентами авторського тексту, яке охоплює художню концепцію, а також усю систему музично-виражальних засобів.

У класі диригування А. Авдієвського виразно простежувались міждисциплінарні зв'язки, які сприяють розв'язанню широкого обсягу завдань музично-виконавського мистецтва та поширенню кругозору майбутніх учителів музики. Визначною рисою диригентської педагогіки академіка А. Авдієвського є стислий виклад теоретичного матеріалу, тобто такий, у якому виявляються найбільш суттєві ознаки тієї чи іншої концепції та особливості її виконавського втілення. Такий підхід спонукає студентів до власних роздумів щодо осмислення музичної семантики різних хорових творів та їх диригентсько-технічного відтворення. Важливими критеріями відбору репертуару для опрацювання є його художня цінність, а також наявність комплексу диригентсько-технічних завдань.

Зазначимо, що диригентський жест академіка А. Т. Авдієвського відрізнявся особливими, неповторними рисами, які віддзеркалюють хорову естетику визначного діяча української музичної культури. Саме тому майстер-класи, лекції та уроки, які проводив видатний диригент, збагачували педагогічний досвід викладачів та майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва інтелектуально й духовно.

Таким чином, проаналізувавши педагогічний досвід А. Т. Авдієвського, ми дійшли висновку, що художній світогляд та педагогічні погляди вітчизняного митця як педагога-хормейстера вищого закладу

освіти залежить від певних етапів організації навчального процесу занять із диригування, а саме:

1) планування музично-хорового твору, визначення актуальності його занесення до репертуару;

2) вивчення хорового твору та його всебічний аналіз, диригентська обробка та підготовка диригента до роботи з виконавським колективом;

3) диригентська інтерпретація твору та визначення методики вивчення твору з виконавським колективом;

4) диригентська робота з хоровим колективом.

Отже, диригентсько-хорове мистецтво А. Авдієвського полягає у збереженні вічних ідеалів краси й добра, яке передбачає художній світогляд та педагогічні погляди, спрямовані на розвиток певних етапів індивідуального стилю.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що вивчення таких педагогічних етапів сприятиме пошуку шляхів підвищення ефективності підготовки майбутнього вчителя музики у вищому педагогічному закладі освіти, зокрема у процесі занять із диригування. Цією проблемою займаються такі провідні педагоги-хормейстери нашої країни як академік А. Т. Авдієвський, який урахував особливості і традиції хорового мистецтва.

Подальші наукові розвідки досліджуваної проблеми передбачають конкретизацію педагогічних умов художнього світогляду та педагогічних поглядів академіка А. Авдієвського, дотримання яких забезпечуватиме основи духовно-творчого розвитку майбутнього фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдієвський А. На хвилях відродження. *Музика*. 1992. № 2. С. 24–25.
2. Авдієвський А., Горбенко С. Освітня діяльність мистецької кафедри: від витоків до сучасності : історико-інформаційний довідник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 190 с.
3. Авдієвський А. У руслі національно-культурних традицій. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 2.
4. Авдієвський А. Програма з музики для середньої школи та позакласної роботи з музики в 1–4 класах. Київ, 1994.
5. Горбенко С. Велетень української музичної. *Мистецтво та освіта: Художня культура. Естетичне виховання*. 2009. № 1. С. 60–61.
6. Корнійчук В. Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки. Київ : ВЦ «Криниця», 2012. 489 с.
7. Мартинюк А. Диригентсько-хорові школи в Україні і освіта. *Теоретичні та практичні питання культурології : 36. наук, статей*. Вип. 3. Запоріжжя : ЗДУ, 2000. С. 106–112.

REFERENCES

1. Avdiyevsky A. Na khvylyakh vidrodzhennya. *Muzyka* [On the waves of revival. Music]. 1992. № 2. PP. 24–25 [in Ukraine].
2. Avdiyevsky A., Gorbenko S. Osvitnya diyal'nist' mystets'koyi kafedry: vid vytyokiv do suchasnosti: istoryko-informatsiynyy dovidnyk [Educational activity of the art department from the origins to the present. Historical and informational guide]. Kiev: NPU named after M.P. Dragomanov, 2012. 190 p. [in Ukraine].
3. Avdiyevsky A. U rusli natsional'no-kul'turnykh tradytsiy. *Mystetstvo i osvita* [In line with national and cultural traditions. Arts and Education]. 2001. № 2. [in Ukraine].
4. Avdiyevsky A. Prohrama z muzyky dlya seredn'oyi shkoly ta pozaklasnoyi roboty z muzyky v 1–4 klasakh [A program on music for high school and extracurricular work in music in grades 1–4]. Kiev, 1994. [in Ukraine].
5. Gorbenko S. Veleten' ukrayins'koyi muzychnoyi kul'ury. *Mystetstvo ta osvita: Khudozhnya kul'tura. Estetychne vykhovannya*. [Giant of Ukrainian musical culture Art and education]. 2009. № 1. pp. 60–61 [in Ukraine].
6. Korniychuk V. Maestro Anatoliy Avdiyevs'kyu. Portret khoru z mozayiky [Maestro Anatoly Avdiyevsky. Portrait of a mosaic choir]. Kiev: VC "Krynitsa", 2012. 489 p. [in Ukraine].
7. Martyniuk A. Dyryhent-s'ko-khorovi shkoly v Ukrayini i osvita. *Teoretychni ta praktychni pytannya kul'turolohiyi* [Conducting and choir schools in Ukraine and education. Theoretical and practical issues of cultural studies]. 36. Sciences, articles. № 3 Zaporozhye: ZSU, 2000. pp. 106–112. [in Ukraine].